

Popularnonaukowy opis badań

Celem badań podjętych w niniejszym projekcie jest poznanie i przegląd wczesnowożytnych wyobrażeń Europejczyków na temat zwierząt egzotycznych. Podstawą źródłową moich rozważań są druki ulotne, czyli jedno lub kilka stronicowe, relatywnie tanie publikacje, które pojawiły się w Europie jako nowy typ dokumentu wraz z upowszechnieniem się drukarstwa w początkach XVI wieku. Powstanie nowego medium zbiegło się w czasie z odkryciem przez Europejczyków nowych lądów, stąd wiele z opublikowanych wtedy efemeryd dotyczyło tematów związanych z nieznanymi dotąd krainami. Wśród nich znajdują się przedstawienia zwierząt egzotycznych przywożonych z tych dalekich światów i wystawianych na pokaz w Europie. Moje badania dotyczą właśnie tych przedstawień, które często jako pierwsze opisywały nowe gatunki, wpływając w ten sposób na ich rozumienie i postrzeganie przez Europejczyków.

W publikacjach z lat 1500 – 1650 przedstawiano egzotyczne zwierzęta korzystając z najróżniejszych konwencji pisarskich. Były to czasem relacje z „cudownych zdarzeń”, w których opisywane osobniki miały być „nigdy wcześniej nie widziane”, „dziwne”, „niezwykłe”, a ich pojawienie się często było interpretowane jako „prorocze”. Innym razem autorzy druków traktowali zwierzęta jako jedynie pretekst dla satyry politycznej lub religijnej, która była właściwym powodem opublikowania tekstu. W końcu druki zoologiczne wykorzystywano w celach reklamowych, zachęcając do obejrzenia pokazu czy odwiedzenia tawerny. Jednak we wszystkich tych przypadkach informacje dotyczące wyglądu, zachowania czy pochodzenia zwierząt, zawarte w opisie i ilustracji, nie umykały uwadze uczonych zajmujących się historią naturalną.

Z czasem druki ulotne stały się przedmiotem kolekcjonowania i źródłem informacji dla wczesnonowożytnych naturalistów, którzy kopiowali w swoich traktatach nie tylko wizerunki zwierząt, ale także często fantastyczne podania na ich temat. Czy możliwe zatem, że pochodzące z kultury popularnej, jakbyśmy ją dzisiaj nazwali, efemerydy wpływały na naukowe rozważania na temat nowo poznanych gatunków? Jakie miejsce te źródła zajmowały w obiegu informacji na temat zwierząt?

Moje badania są próbą udzielenia odpowiedzi na te pytania. W ich ramach analizowane są strona techniczna produkcji drukarskiej, która wpływała na formę przekazywania wiadomości, sposoby przetwarzania zjawisk na informacje, a także praktyki czytania i odbioru treści druków. Efemerydy rozpatrywane są tutaj także ze względu na funkcje, jakie zaczęły pełnić wbrew swojemu pierwotnemu przeznaczeniu – jako przedmioty kolekcjonerskie oraz źródła informacji przyrodoznawczej.

Analizując sposoby powstawania druków, warunki ich dystrybucji oraz sposoby ich wykorzystania przez odbiorców, przedstawiam świat europejskich wyobrażeń o zwierzętach egzotycznych. Odcisnęły one wyraźnie piętno na rodzącej się dopiero zoologii, pozbawionej ówczesnie reguł, które moglibyśmy uznać za wyznaczające ramy naukowości. Realizacja tych badań pozwoli zatem na uzupełnienie naszej wiedzy o świecie wyobrażeń człowieka przednowoczesnego, nie rozróżniającego tak ściśle jak dzisiaj świata nadprzyrodzonego, od rzeczywistej natury.